

МБОУ «Столбинская основная общеобразовательная школа им. А.И.Новгородова»

«Махтал, бастакы кинигэм!» бырааһынньык сценарийа

Кылааһа: 1

Учуутала: Юмшанова Любовь Петровна

Музыка тыаһыыр: Оскуола туһунан ырыа.

Балаһан ыйын 1 кунугэр 6 кырачаан уерэнээччи Үөһээ-Дьяаны улууһугар Остуолба сүрүн уопсай үөрэхтээһин оскуолатыгар, билии-көрүү аартыгын арыян, уун-киэн суолга турунан, үөрэн-көтөн уерэнэ киирбиттэрэ. Кинилэр 7 саастарын туоланнар, сана суумка сүгэннэр оскуола диэн дьиэбэ, Билии дойдутугар айанна туруммуттара, уерэнээччи үрдүк аатын сукпуттэрэ. Бастакы доборгутунан, аабарга, суруйарга уерэппит кинигэбитинэн Букубаар буолбута. Ханнык бабарар киһи бу билиигэ-көрүүгэ уһуйбут кинигэтин «Букубаарын» хаһан да умнубат. Эһиги эмиэ уйэ-саас тухары умнубаккыт буолуо дии саныбын. Букубаар биһиэхэ араас сөбүлүүр кинигэлэрбитин аабарбытыгар олук уурда, кыах биэрдэ.

Вед: Оҕолор хоһооннорун, ырыаларын бэлэхтиэхтэрэ:

Ырыа “Учат в школе”

Оҕолор: Хоһоон, ырыа аргыстаах

Күүшпүт күммүт ,тиийэн кэллэ.

Букубаарбыт ыһыаҕар,

Көрүлүөхпүт оонньоохпүт.

Киэн суолга сирдээбит

Кэпсиир кэрэ Букубаар

Аабар буола уерэммит

Букубаарбын бутэрдим.

Билбэтэхпин билэммин

Билиим-көрүүм урдээтэ

Букубаарбын ааммын

Кичэйэммин аабабын.

Оскуолаба уерэниэм

Сэтгэ сааспын туоламмын,

Син улааппыт киһибин.

Ийэм миэхэ миичээрдиир,

Имэрийэр: «Үөрэн!»- диир.

Сага форма кэтэммин,
Сага суумка сугэммин,
Сага суолга киирэммин,
Сага кийи турабын.
«А»-тан, «Б»-тан сабалаан,
Аабыам уонна суруйуом,
Арахпакка суоттуом, ойуулуом.

Билии-көрүү кылаатын
Бииртэн бири арыйыам,
Үөрэх урдук чыпчаалын
Үөһэ өрө дабайыам.

Бүгүн биһиэхэ үөрүүлээх күн

Махтал-баһыыба тылларын

Бастын атаспытыгар, бастакы кинигэбитигэр

Буукубаарга аныбыт.

Буукубаар, баһыыба!

Баһыыба бары учугэйгэр,

Кэрэ кэпсээннэр, сьээннэр,

Угус хобооннор, ойуугар.

-Күндү оболор, убаастабыллаах төрөппүттэр! Дьэ, маннайгы үөрэххэ ынырбыт кинигэбитин, букубаары кытта быраһаайдахар күммүт үүннэ. Олох соторутаабыта кырачаан дьоннорбут оскуола боруогун атыллаан маннайгы кылааска уерэнэ кэлбиккит. Оттон билигин керун эрэ, хайдах курдук биьиги оболорбут улааппыттарый, уларыйбыттарый. Бу манна барытыгар эһиэхэ көмөлөстө, эһигини аабарга, суруйарга үөрэттэ, элбэх билиини ыларга кынаттаата маннайгы кинигэбит «Букубаар»

Мин А диэни билэбин

Үөһэ өттө уһуктаах

Ортотунан туорайдаах.

Мин О диэни билэбин.

Обуруо курдук төкүнүк

Обуурсу курдук бөкүнүк,

Уобуручуа курдук төгүрүк.

Мин”Х” диэни билэбин:

Харандааска харандааһы
Хардарыта тупшуттар,
Хам баайталаан кэбиспиттэр,
“Х” диэн буоллун диэбиттэр.

Мин “Ж” диэни билэбин
Дып-дыгынаһа саналаах
Хомурдуоска маарыннаах,
Аахтаһа да атаҕа
Алта буола туруоҕа.

Мин “У” диэни билэбин:
Үүттэн сүөгэй дэлэйэр,
Үүттэн арыы ылылар,
Үүтү иһэр оҕолор
Күүстээх буола улааталлар.

-Бүгүн букубаарбыт бырааһынньыгар биһиги саамай күндү дьоннорбут, төрөппүттэрбит ыалдьытты кэлэн олороллор. Биһигини аабарга, суруйарга үөрөспүт «Букубаарга» улахан махталбытын тиэрдэбит. Билигин биһиги төрөппүттэрбитигэр бэйэбит билибитин кэрдөрүөхпүт.

-Букубаар кинигэтигэр жеребьевканы талан ылбыт кэспээннэрин ааҕан иһитиннэрэллэр. Кимиз ханнык страница түбэспүтүнэн.

Бэргэн уонна Айыына эһиэхэ ыалдьытты кэллилэр. Аабарга, суруйарга үөрөспүт маҕнайгы кинигэтигэр туохха үөрэммитин биһиэхэ кэрдөрүөххүт буолаарай?

Барыгытын аптаах «Букубаар» диэн айанга ынырабын.

1 станция «Дорҕоон куората»

- Саха тылыгар хас ааһас дорҕоон баарый?
- Саха тылыгар хас бүтэй дорҕоон баарый?
- Саха тылыгар хас хобуласпыт бүтэй дорҕоон баарый?
- Саха тылыгар хас уун ааһас дорҕоон баарый?
- Саха тылыгар хас дифтонг баарый?
- Дуоскаҕа фишка ыйанар ону таайаллар.(букубаар)
 - **Букуба куората:**
 - Вед:** букубалар ойон тахсабыт.(төбөлөрүгэр букуба кэтэн тахсаллар)
 - Бары:** Олороллор бу дьийэ
Букубалар бука бары,
Хас биирдии бэйэлэрэ
Дьобун-мааны хосторугар.

Өр тулуйан сышпаттар,

Субу-субу ойон тахсан
Кэжкэлээн кэбиьэллэр,
Кэпсээбитинэн бараллар.
Оччобуна билиэбин
Энин-дьикти тыллары,
Умсугуйан аабыабын
Остуоруйа араабын.

- Буукубалары холбоон тылла табаарын.(оскуола)
- Тылы таба суруйун.(книгэ)

Кэпсээни таба аабын.

Тыл куората

- Бу туох схематай? (этии)...

- Алаа Моѳус буукубалары сиэбит:

- Бэргэн тыллары ильдэ кэлэн истэѳинэ тыал ыган кэбиспит. Ханник тылларын таайыаѳын.

Билбэтчэй тыллары сыһа суруйбут. Көннөрөбүт.

2 станция «Слово»

- Буукубалары холбоон тылла табаарыц
- Тылы таба суруйуц
- Кэпсээни таба аабыц

3 станция «Загадочная»

- Кутаа уот да буолбаттар сылытар баар уу.
- Арийан истэх аайы
Абылыыр кэрэ дьиктилээхпин
Өй-санаа дыбарыаһабын
Өгнөөх суумка дьиэлээхпин
Хайа ким билэрий?
Хайалара эбиппиний?
- Ууттан төрүүр да, ууга киирдэбинэ сүтэр баар уу.
- «Кутуйахсыт» аатырабын, алта буукубанан суруллабын.
- Уруһуйдуурга, суруйарга
Улахан наадалаахпын
Быабынан ууктуургар
Бука сэрэниэх тустааххын
Хайа ким билэрий?
Аппын этэн биэрэрий?
- Бары дьону барытын таныннарабын да, бэйэм сыгыннах сылдыабын диир баар уу.

- Тарабар кыбыл тараахтаахпынан
Тараанан көрө иликпин
Күүстээх тэбиик атахпынан
Күнү быһа улэлибин
Ханнык көтөр эбиппиний?

4 станция «Сказочная»

- Муус-муус куустээххин дуо?
- Обонньордоох эмээхсин сылаастык танныбыттар, таырдья тахсыбыттар. Хаарынан сыбааннар хаар кыыс оцорбуттар. Онтулара уостара кытарбыт, харахтара абыллыбыт...
- Эһэлэр киирэн кэлбиттэр. Михайло Иванович хабытаан тобо барбыт:-Ким мин ороммор сыппытай, ким мин ороммун ыспытай?
- Биирдэ ийэтэ бэрэски буьарбыт уонна кыыыгар эппит:-Тоойуом, эбээбэр бэрэскитэ уонна суегэйдэ ильдэн биэр, доруобуйатын ыйытаар.

4 станция «Школьная»

Оболоор, эьиги оскуолаба тугу ильдэ бараргытын төө билэргитин билигин билиэхпит.

- Уруучуканан суруйарга бэлэмниибит бьиьиги... (тэтэрээт)
- Ким эниги альбомнутун кырааскалыай араас егунэн... (харандаас)
- Уруучука, харандаас угарбар, куруук ильдэ сылдыбын... (пенал)
- Көнө-токур көнөнү, сөпкө-көнө тардарга, көмөлөһөр бьиьизхэ... (линейка)
- Сорудабы суруйан, төрөспуттэргэ тириэрдэр, халын хахтаах... (дневник)
- Элбэх сонун кэһиилээх, дыкти араас кэпсээннээх, уһун-кылгас хобооннордоох, суруйарга сорудахтаах... (букубаар)

5 станция «Вспоминайка»

- Дoбордуу дьoнно
Ыарахан чэпчиир
Ыраах да чугабыр.
- Кини тыа иьигэр киирбит. Арай маска мэкчиргэ олорор эбит.
- Кини мэниктээн хапкаан иһигэр-таһыгар ойо сылдыбыт. Арай хапкаан эмискэ «лап» гына түспүт.
- Зина иһитин тыаһатар, оччобо хас да зебра уонна зубр сырсан кэлэллэр.
- Фая кыыс эбэлээх. Арай биирдэ эбэтэ ыарыйда. Кини киэһэнэн олус бэргээтэ. Кыыс ыксаата.
- Аввакум онно эмиэ
Вагону онгорсор
Былааннаах улэни аһары толорор.

6 станция «Грамотная»

- Уу тоннобуна туох буоларый?
- Кыһын халлаантан туох туһэрий?
- Бьиьиги кылааска 2 кыыс уонна ким баарый?

- Аабарга, суруйарга үөрэппит ханнык кинигэний?
- Саамай үчүгэй сыана?
- Уруучуканан туохха суруйабытый?
- Туох үрдүгэр кинигэ турарый?

-Дьэ манан, биьиги айаннаан бутэбит. Тылы «Букубаарга» биэрэбин.

Дорбооннору уерэттим,
 Буукбулары биллэрдим,
 Элбэх тылы суруйтардым,
 Этии, кэпсээн аахтардым.
 Угус ойуу көрдүгүт,
 Үөрэн-көтөн сөхтүгүт,
 Кэрэхсээннит, сэргээннит,
 Кэпсээннэрбин биллигит.
 Таптаан хоһоон аахтыгыт,
 Таабырыммын таайдыгыт.
 Аны араас кинигэни,
 Ааба сылдыын эьиги,
 Умсугуйан уерэнин,
 Оскуоланы бутэрин,
 Ол эрээри бука бары,
 Умнаайабыт Букубаары.

-Билигин бары болбойуобун! Ким биьихэ ыалдытты кэллэ!

Литература аабыта
 Кинигэбит ойуутун
 Кэрэхсээннит көрун
 Кинигэбит лиистэрин
 Киртиппэккэ туттаарыц.
 Учууталгыт кэпсиирин
 Чуумпуранныт истэерин
 Араас дьикти элбэби
 Билэн-көрөн иьэерин!

Ырыа “Оскуола , эбэрдэ!”

